NCERT Solutions Class 6 Sanskrit (Deepakam)

Chapter 7 अतिथिदेवो भव

प्रश्न 1. पाठस्य आधारेण अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि एकपदेन लिखन्तु। (पाठ के आधार पर अधोलिखित प्रश्नों के उत्तर एक पद में दीजिए।)

(क) राधिका कथं चलति स्म ?

उत्तर: vकूर्दमाना

(ख) गृहे कति अतिथयः सन्ति?

उत्तर: पञ्च

(ग) कां दृष्ट्वा शावकाः भीताः न भवन्ति ?

उत्तर: राधिकाम्

(घ) मार्जार्याः कति शावकाः ?

उत्तर: चत्वारः

(ङ) राधिका मार्जार्यै किं ददाति ?

उत्तर: क्षीरम्

(च) चित्रवर्णः कः अस्ति ?

उत्तर: शबलः

प्रश्न 2. पाठस्य आधारेण अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि पूर्णवाक्येन लिखन्तु। (पाठ के आधार पर अधोलिखित प्रश्नों के उत्तर पूर्ण वाक्य में लिखिए।)

(क) मार्जारीशावकानां नामानि कानि ?

(ख) राधिका मार्जारीशावकान् किं पाठयति ?

(ग) विशिष्टाः अतिथयः के?

(घ) पितामही राधिकां किं वदति ?

(ङ) मार्जारी कदा राधिकायाः पृष्ठतः आगच्छति ?

(च) मार्जार्याः शावकाः कीदृशाः सन्ति?

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

उत्तर: (क) मार्जारीशावकानां नामानि तन्वी, मृद्वी, शबल: भीमः च इति ।

(ख) राधिका मार्जारीशावकान् पाठयति – जानन्ति किम् ? अतिथिदेवो भव। भवन्तः अपि वदन्तु – 'अतिथि देवो भव'।

(ग) काचित् मार्जारी तस्याः चत्वारः शावकाः च विशिष्टाः अतिथयः ।

(घ) पितामही राधिकां वदति – राधिके ! अतिथयः कदा आगच्छन्ति इति न जानीमः । किन्तु यदा ते अत्र आगच्छन्ति तदा तेषाम् एतादृशी सेवा करणीया ।

(ङ) यदा राधिका शावकानां समीपं गच्छति चेत् मन्दं मन्दं पृष्ठतः मार्जारी आगच्छति ।

(ख) तन्वी आकृत्या सुन्दरी, मृद्वी स्पर्शेन अतीव कोमला, शबल: चित्रवर्णः तथा च भीमः किञ्चित् स्थूलः । मार्जार्या: शावकाः एतादृशाः सन्ति ।

प्रश्न 3. अधोलिखितानां वाक्यानां प्रश्न-सूचक- वाक्यानि लिखन्तु । (उदाहरण के अनुसार उचित पद के द्वारा रिक्त स्थान की पूर्ति कीजिए ।)

यथा- लेखनी अत्र अस्ति ।	लेखनी कुत्र अस्ति	?
(क) वृक्ष: तत्र अस्ति ।	....	?
(ख) देवालय: अन्यत्र अस्ति ।	....	?
(ग) वायु: सर्वत्र अस्ति ।	....	?
(घ) बालका: एकत्र तिष्ठन्ति ।	....	?
(ङ) माता अत्र अस्ति ।	....	?

उत्तर: (क) वृक्षः कुत्र अस्ति ?

(ख) देवालय : कुत्र अस्ति ?

(ग) वायुः कुत्र अस्ति ?

(घ) बालकाः कुत्र तिष्ठन्ति ?

(ङ) माता कुत्र अस्ति ?

प्रश्न 4. उत्पीठिकायां किम् अस्ति ? किं नास्ति ? इति चित्रं दृष्ट्वा लिखन्तु । (मेज पर क्या है? क्या नहीं है? यह चित्र देखकर लिखिए।

(चित्र पाठ्यपुस्तक पृ० सं० 89 पर देखें।)

यथा – उत्पीठिकायां पुस्तकम् अस्ति ।

उत्पीठिकायां घटी नास्ति ।

(पुस्तकम्, घटी, लेखनी, चषक:, कूपी, स्यूतः, सङ्गणकम्, वृक्षः, फलम्, कन्दुकम्)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

उत्तर: (क) उत्पीठिकायां लेखनी नास्ति ।

(ख) उत्पीठिकायां चषकः नास्ति ।

(ग) उत्पीठिकायां स्यूतः अस्ति ।

(घ) उत्पीठिकायां कूपी अस्ति।

(ङ) उत्पीठिकायां सङ्गणकम् अस्ति।

(च) उत्पीठिकायां वृक्षः नास्ति ।

(छ) उत्पीठिकायां कन्दुकम् अस्ति ।

(ज) उत्पीठिकायां फलम् नास्ति ।

(झ) उत्पीठिकायां घटी नास्ति ।

(ञ) उत्पीठिकायां पुस्तकम् नास्ति ।

प्रश्न 5. रेखाचित्रं दृष्ट्वा उदाहरणानुसारं वाक्यानि लिखन्तु । (रेखाचित्र को देखकर उदाहरण के अनुसार वाक्यों को लिखिए ।)

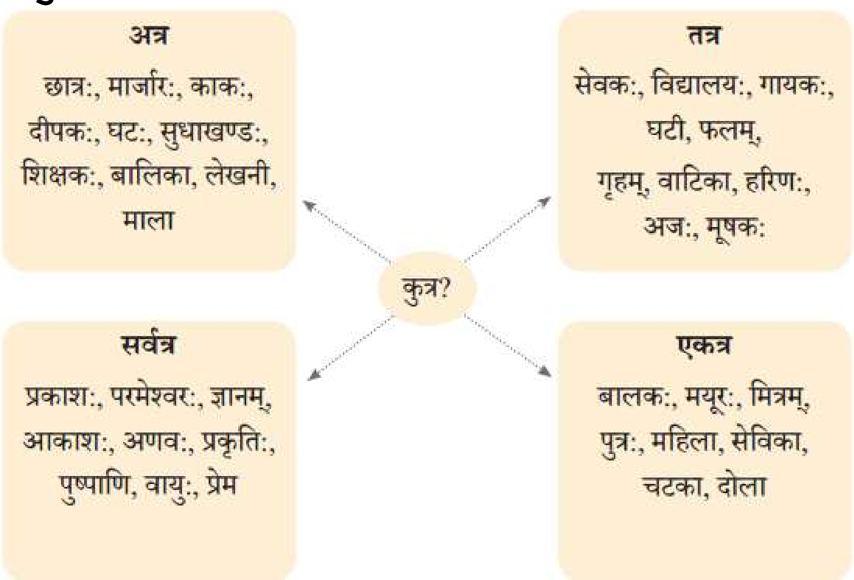

यथा – मार्जारः कुत्र अस्ति ? मार्जारः अत्र अस्ति ।

सेवकः कुत्र अस्ति ? सेवक : तत्र अस्ति ।

(छात्र तालिका के लिए पाठ्यपुस्तक पृ० सं० 90 देखें।)

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

उत्तर: (क) छात्रः कुत्र अस्ति? – छात्रः अत्र अस्ति ।

(ख) काकः कुत्र अस्ति ? – काकः अत्र अस्ति ।

(ग) दीपकः : कुत्र अस्ति? – दीपकः अत्र अस्ति ।

(घ) घटः कुत्र अस्ति ? – घटः अत्र अस्ति ।

(ङ) सुधाखण्डः कुत्र अस्ति ? – सुधाखण्डः अत्र अस्ति।

(च) शिक्षकः कुत्र अस्ति? – शिक्षकः अत्र अस्ति ।

(छ) बालिका कुत्र अस्ति ? – बालिका अत्र अस्ति ।

(ज) लेखनी कुत्र अस्ति ? – लेखनी अत्र अस्ति ।

(झ) माला कुत्र अस्ति ? – माला अत्र अस्ति।

(ञ) विद्यालयः कुत्र अस्ति ? – विद्यालयः तत्र अस्ति ।

(ट) गायक : कुत्र अस्ति ? – गायकः तत्र अस्ति ।

(ठ) घटी कुत्र अस्ति ? – घटी तत्र अस्ति ।

(ड) फलम् कुत्र अस्ति? – फलम् तत्र अस्ति।

(ढ) गृहम् कुत्र अस्ति ? – गृहम् तत्र अस्ति।

(ण) वाटिका कुत्र अस्ति ? – वाटिका तत्र अस्ति ।

(त) हरिणः कुत्र अस्ति ? – हरिणः तत्र अस्ति ।

(थ) अजः कुत्र अस्ति ? – अजः तत्र अस्ति।

(द) मूषकः कुत्र अस्ति ? – मूषकः तत्र अस्ति ।

(ध) प्रकाशः कुत्र अस्ति ? – प्रकाशः सर्वत्र अस्ति।

(न) परमेश्वरः कुत्र अस्ति ? – परमेश्वरः सर्वत्र अस्ति।

(प) ज्ञानम् कुत्र अस्ति ? – ज्ञानम् सर्वत्र अस्ति ।

(फ) आकाशः कुत्र अस्ति? – आकाशः सर्वत्र अस्ति ।

(ब) अणवः कुत्र अस्ति? – अणवः सर्वत्र अस्ति ।

(भ) पुष्पाणि कुत्र सन्ति? – पुष्पाणि सर्वत्र सन्ति ।

(म) वायुः कुत्र अस्ति ? – वायुः सर्वत्र अस्ति।

(य) प्रेम कुत्र अस्ति ? – प्रेम सर्वत्र अस्ति ।

(र) बालकः कुत्र अस्ति ? – बालकः एकत्र अस्ति।

(ल) मयूरः कुत्र अस्ति? – मयूरः एकत्र अस्ति ।

(व) मित्रम् कुत्र अस्ति ? – मित्रम् एकत्र अस्ति ।

(श) पुत्रः कुत्र अस्ति ? – पुत्रः एकत्र अस्ति ।

(ष) महिला कुत्र अस्ति ? – महिला एकत्र अस्ति ।

(स) सेविका कुत्र अस्ति ? – सेविका एकत्र अस्ति ।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

(ह) चटका कुत्र अस्ति ? – चटका एकत्र अस्ति ।

(क्ष) दोला कुत्र अस्ति ? – दोला एकत्र अस्ति ।

प्रश्न 6. भोजनशालायां किं किम् अस्ति ? इति पञ्चभिः वाक्यैः लिखन्तु । (भोजनशाला में क्या – क्या है? पाँच वाक्यों के में लिखिए |)

यथा भोजनशालायां पाचकः अस्ति ।

(सूचकपदानि – पाचक:, पात्रम्, पात्रम्, तण्डुला:, शाकानि, अग्नि:, जलम्)

उत्तर: (क) भोजनशालायां शाकानि सन्ति ।

(ख) भोजनशालायाम् अग्निः अस्ति ।

(ग) भोजनशालायां तण्डुलाः सन्ति ।

(घ) भोजनशालायां जलम् अस्ति ।

(ङ) भोजनशालायां पात्रम् अस्ति।

प्रश्न 7. अधोलिखितेभ्यः वाक्येभ्यः अव्ययपदानि चित्वा लिखन्तु। (अधोलिखित वाक्यों से अव्यय पदों को चुनकर लिखिए।)

(क) अमितः गृहात् बहिः गच्छति । ....

(ख) एकः वानरः वृक्षस्य उपरि तिष्ठति । ....

(ग) सः फलानि अधः क्षिपति । ....

(घ) तत्र एक: बिडालः अस्ति । ....

(ङ) बिडालः गृहस्य अन्तः प्रविशति । ....

उत्तर: (क) बहिः

(ग) अधः

(ख) उपरि

(घ) तत्र

(ङ) अन्तः

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in

प्रश्न 8. उदाहरणानुसारं कः कुत्र अस्ति ? कुत्र नास्ति ? इति लिखन्तु । (उदाहरण के अनुसार कौन कहाँ है? कहाँ नहीं है? यह लिखिए ।)

यथा

सिंह:	वने	कार्यालये	सिंह: वने अस्ति। कार्यालये नास्ति।
छात्र:	आकाशे	विद्यालये	छात्र: आकाशे नास्ति। छात्र: विद्यालये अस्ति।
मत्स्य:	समुद्रे	वृक्षे	
मधुरता	लड्डुके	कषाये	
उष्णता	सूर्ये	चन्द्रे	
वानर:	नद्याम्	वृक्षे	
नौका	जले	पर्वते	
अज्ञानम्	पण्डिते	मूर्खे	
चन्द्र:	अमावस्यायाम्	पूर्णिमायाम्	
अवकाश:	सोमवासरे	रविवासरे	

उत्तर:

- मत्स्यः समुद्रे अस्ति । मत्स्यः वृक्षे नास्ति ।
- मधुरता लड्डुके अस्ति । मधुरता कषाये नास्ति ।
- उष्णता सूर्ये अस्ति । उष्णता चन्द्रे नास्ति।
- वानरः नद्याम् नास्ति । वानरः वृक्षे अस्ति ।
- नौका जले अस्ति । नौका पर्वते नास्ति ।
- अज्ञानम् पण्डिते नास्ति । अज्ञानम् मूर्खे अस्ति ।
- चन्द्रः अमावस्यायाम् नास्ति । चन्द्रः पूर्णिमायाम् अस्ति।।
- अवकाशः सोमवासरे नास्ति । अवकाश: रविवासरे अस्ति ।

Get More Learning Materials Here : CLICK HERE www.studentbro.in